

Utsatta barn

**Hur personal vid ett utredningshem arbetar
utifrån barnperspektivet och BBIC modellen**

C-uppsats i Sociologi 61-90 hp

Examensarbete av Andrea Eirestål Vt 2010

Handledare Lars-Olof Hilding

Examinator Eva Schmitz

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Nyckelord	4
1.2 Syfte	5
1.3 Urval och avgränsning	5
1.4 Frågeställningar	5
2. Bakgrund	5
2.1 FN:s konvention om barns rättigheter	5
2.2 Artikel 3 – en tolkningsfråga	6
2.3 Bakgrunden till att barn och föräldrar kommer till ett utredningshem	7
2.4 Bakgrunden till Barns Behov I Centrum (BBIC)	7
2.5 Barns Behov I Centrum (BBIC)	8
2.6 Triangeln i BBIC som tankemodell	9
2.7 Diskussion	11
2.8 Föräldraskap och omsorgsförmåga	12
2.9 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori	14
2.10 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell	15
2.11 Anknytningsteorin	16
3. Teoretiska utgångspunkter	17
3.1 Vårt naturliga perspektiv	17
3.2 Symbolisk interaktionism som ett perspektiv	17
3.3 Rolltagande	18
3.4 Nio punkter varför rolltagning är viktigt	19
4 Metod.	21
4.1 Förförståelse	21
4.2 Kvalitativ metod	21
4.3 Intervjuade personer	22
4.4 Intervjufrågor	22
4.5 Genomförande och etiska överväganden	23
5. Presentation av materialet	24
Sammanställda intervjuer med personal på ett utredningshem.	24
5.1 Personalens utbildning och erfarenhet	24
5.2 Arbetsuppgifter	25
5.3 Tankar kring olika perspektiv	25
5.4 Hur personalen arbetar utifrån dessa perspektiv	27
5.5 Hur personalen arbetar som team utifrån dessa perspektiv	27
5.6 Möjligheter att påverka arbetet ur ett mikro/makro perspektiv	28
5.7 Svårigheterna när det gäller utsatta barns situation	29
5.8 Vems ansvar är dessa barn?	30
5.9 Vad samhället måste göra för att förändra och förbättra situationen för utsatta barn	31
5.10 Sammanfattning av intervjuerna	32
6. Analys av undersökningen	33
6.1 Barnperspektivet	33
6.2 Symbolisk interaktionism	35
6.3 BBIC	37
6.4 Svårigheter, ansvar och samhällsförändringar när det gäller utsatta barn	38
6.5 Utsatta barn – ett föräldransvar och ett samhällsansvar	39
7. Avslutande reflektioner	40
Källförteckning	42

Abstract

To take the role of another is an important and a central part of human interaction. When we take the role of another we not only learn about them but also we learn about ourselves and how we interact with other people. Social work in this form, working with directly with families in crises, is much about understanding other people's perspective and feelings. It is important to know the strategy of one's work and which perspective to work from. Every child in the world should have the right to grow up in a healthy environment. According to Harriet Ward there are seven basic needs that are considered universal for all children. These basic needs are health, education, identity, social presentation, emotional- and behavioral development, family and social relations and self care skills. The staff that I interviewed takes on child perspective and uses BBIC (Barns Behov I Centrum) as a guideline in their work. All children in Sweden are protected by the United Nations Convention on the Rights of the Child and thereby have legal rights to claim. If a child's mother or father or any other near relative can take care of them or need help to straight out their family situation, society needs to step in and take the child under protection. To work so that children who lives in a unhealthy and exposed world can get a better life, is a challenge and requires help from the children's family, relatives, friends, school, neighbors, social services and so on. Our society has a responsibility towards these children.

1. Inledning

Alla människor har ett behov av trygghet och en tillhörighet men för många barn är detta inte en verklighet. Många barn lever i utsatta livssituationer och livsmiljöer som är ett hot mot deras utveckling och välbefinnande. Anledningarna till att de hamnar i det kan vara flera men vad som man kan säga är gemensamt för dessa barn är att det ofta är ett resultat av de människor som finns i barnets närmiljö som gjort att de hamnat i en sådan utsatthet.

Utsattheten kan gälla psykiska, fysisk och sexuella övergrepp, att föräldrarna har stora brister i sitt föräldrarskap, eller att behöva bevittna våld i hemmet men det kan också vara att man blir mobbad i skolan som med kränkningar och trakasserier. Föräldrar ska i första hand ha ansvaret för sina egna barn men när föräldraförmågan brister så måste samhället rycka in.

I socialtjänsten där man arbetar med barn och unga har man visionen att även de som kommer till dit eller till en annan institution som utredningshem eller HVB hem ska ha samma chanser till ett gott liv som alla andra barn. Man ska arbeta utifrån barnperspektivet och barnet ska stå i centrum och ha rätten till sina grundläggande behov och få växa upp i en miljö med fungerande faktorer runt omkring sig som positivt påverkar deras utveckling och välbefinnande; föräldrarnas förmåga, familj och miljö. Med nya riktlinjer som finns inom BBIC - modellen (Barns Behov I Centrum) så har de som arbetar tillsammans med dessa barn och familjer bättre förutsättningar till att kunna göra bättre utredningar, åtgärder och följa upp sitt arbete. BBIC är en kunskapsbaserat handläggnings- och dokumentationssystem för utredning, planering och uppföljning för Sveriges barnavård. Detta system ska förbättra kvalitén i utredningar och uppföljningar inom socialt arbete (Socialstyrelsen, 2008, sid 3).

1.1 Nyckelord;

Barn - enligt barnkonventionen - varje människa under 18 år.

Barnperspektivet – samlad kunskap om barn och barns utveckling.

Utsatta livssituationer – de särskilda situationer där barnet blir utsatt på ett negativt sätt.

Utsatta livsmiljöer – hela den miljön som barnet lever i.

BBIC (Barns Behov I Centrum) - ett kunskapsbaserat handläggnings- och dokumentationssystem för utredning, planering och uppföljning för Sveriges barnavård.

Rolltagande – att ta någon annans roll för att förstå personens perspektiv.

SoL – Socialtjänstlagen.

LVU – Lagen om Vård av Unga.

1.2 Syfte

Syftet med min undersökning är inte att ifrågasätta det arbete som man gör inom socialt arbete för utsatta barn, utan att få en inblick och förståelse i en del av socialt arbete vid ett utredningshem. Vad deras arbete innebär och hur man som yrkesutövare ser på olika perspektiv utifrån barn och utsatta barns situation. Att arbeta utifrån ett barnperspektiv innebär att man måste kunna ta sig någon annans roll. För personalens del handlar det om att kunna ta sig barnets och föräldrarnas roll och perspektiv under observation och utredning för att förstå problematiken och vilka åtgärder som måste till för att familjen ska kunna fungera tillsammans och barnet få sina grundläggande behov tillfredställda. Hur arbetar man utifrån ett barnperspektiv och hur använder man sig av rolltagande i sitt arbete?

1.3. Urval och avgränsning

Socialt arbete med barn är ett stort område som innefattar en mängd olika befattningar och arbetsuppgifter. Jag valde att göra min fältstudie och mina informella intervjuer med fem personer ur personalen vid ett utredningshem för barn och familjer. I mina intervjuer ville jag söka svar på hur man som professionell socialarbetare ser på sin arbetsroll och utsatta barns situation i Sverige.

1.4 Frågeställningar

- Hur tolkar personal vid ett utredningshem utsatta barns situation i Sverige?
- Vad innebär det att arbeta utifrån ett barnperspektiv och använda rolltagande?
- Till vilken hjälp är handläggnings- och dokumentationssystem BBIC (Barns Behov I Centrum) för personalens utredningar?

2. Bakgrund

2.1 FN: s konvention om barn rättigheter

FN: s konvention om barns rättigheter är ett folkrättsligt dokument där man har samlat och skrivit in alla de rättigheter som barn har. De länder som har antagit detta har juridiskt förbundit sig att följa upp dessa rättigheter, vilka är alla länder i världen förutom USA och Somalia. Syftet med konventionen är att alla barn i världen vart man än befinner sig ska ha rätt till sina grundläggande behov och få dem tillgodosedda och att bli respekterad som människa. Detta oavsett religion, kultur eller samhällsstruktur. Barnkonventionen är indelad i

54 artiklar men utan rangordning för att ingen artikel är viktigare än någon annan utan alla ska tillgodoses vilket är landets regering uppgift att se till att det efterlevs (Brodin, 2008).

Det finns fyra huvudprinciper i konventionen och som är centrala; artikel 2, 3, 6, och 12. I Artikel 2 gäller det om att *alla barn har lika värde*. I Artikel 3 handlar det om *barns bästa*. Artikel 6 handlar om *rätten till liv* och *rätten till utveckling*. I Artikel 12 betonas rätten ett barn har att *påverka sin egen situation* (Brodin, 2008). Att få göra sin röst hörd vilket även mina intervjupersoner var inne på och betonade vikten av. Alla dessa 4 huvudprinciper är viktiga och löper som en röd tråd genom de svaren jag fick av personalen på utredningshemmet. Som ett komplement till barnkonventionen har vi här i Sverige SoL. Syftet med det är att stärka barnperspektivet

2.2 Artikel 3 en tolkningsfråga

I FN: s barnkonvention står det i artikel 3 om barnets bästa:

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barnuppfyller av behöriga myndigheter fastställa normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn (Schiratzki, 2003).

Det internationella samfundet har i uppgift att bestämma i hur stor utsträckning som det internationella barnets bästa ska eftersträvas och godtas. FN: s barnkommitté har försökt att ge så lite utrymme som möjligt för fria tolkningar när det gäller barnkonventionen med tanke på kulturer, religioner och traditioner (Sandin och Halldén m.fl., 2003, sid. 34).

Socialstyrelsen skriver; ”Principen *barnets bästa* innebär att varje beslut som rör ett barn måste grunda sig på en bedömning om vad som är bäst för just det barnet” (Socialstyrelsen, 2009, sid.18). I en bedömning så ska man ta hänsyn till olika förslag på lösningar vilket kan tolkas så att man i en bedömning ska ta hänsyn till ett barns etniska bakgrund som religion

och kultur. Men finns det en intressekonflikt mellan barnet och dess föräldrar så är det barnets bästa som man ska ta hänsyn till (Socialstyrelsen, 2009).

2.3 Bakgrunden till att barn och föräldrar kommer till ett utredningshem

Enligt 6 kap. 1 § i föräldrabalken så har alla barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. De får inte utsättas för vanvård, kroppslig bestraffning eller annan kränkning eller exploatering (Socialstyrelsen, 2004). I Sverige har vi skyldighet enligt SoL 14 kap. 1 § att anmäla om vi misstänker eller ser att ett barn far illa men även för barn som ännu inte är födda ska myndigheter inom hälso- och sjukvården anmäla om misstanke om risk för barnets välbefinnande finns (Socialstyrelsen, 2009). Orsakerna till att barn och föräldrar utreds kan skilja sig en hel. Det kan vara så att barnet kanske inte har varit i skolan på länge trots skolplikt, eller att man som förälder inte har kommit till träffarna på BVC där barnet får viktiga sprutor och allmän hälsoundersökning. Anmälningar kommer från olika områden inom kommunen som från förskola, skola, BVC, in till socialtjänsten. Man kan även komma till utredningshemmet på eget initiativ när man som förälder känner att man inte reder ut situationen med barnen hemma men man måste göra anmälan till socialtjänsten först. Att ett barn eller en familj utreds kan även bero på att någon utifrån, en släkting, vän eller granne har gjort en anmälan när det finns misstanke om att barnet far illa. Det kan handla om missbruk, misshandel, övergrepp eller att BVC är orolig för barnets hälsa.

Efter att en anmälan har kommit in till socialförvaltningen tar de kontakt med utredningshem om de tycker att det finns anledning till att familjen måste utredas för att lösa sina problem. Det ska finnas en allvarlig brist i föräldrarnas förmåga att ta hänsyn till barnets psykiska och fysiska behov. De tar även emot de personer som lever med skyddad identitet. Uppdragen till utredningshem som kommer från socialtjänsten behöver få svar på hur relationen mellan barn och föräldrar ser ut och fungerar och vart det brister i omsorgen och vilka åtgärder som måste till för att lösa problemen. Det kan även vara barn som har eller får en diagnos som t ex ADHD eller föräldrar som mår psykiskt dåligt och behöver hjälp. Det kan vara en frivillig placering efter SoL eller placering enligt LVU.

2.4 Bakgrunden till Barns Behov I Centrum (BBIC)

BBIC har tillkommit efter stark kritik som riktas mot socialtjänsten när det gäller utredningar och uppföljning av insatser i socialtjänsten. Kritiken har även funnits i den engelska barnavården efter att forskning visat att barn som kommit till familjehem ofta mått sämre,

som fler psykiska och fysiska problem, än när de bott hos sina biologiska föräldrar. De har även varit i en större riskgrupp för att hamna i kriminalitet, arbetslöshet, och bostadslöshet än andra barn. Sedan BBIC kom till så har man som personal fått tydliga riktmärken för hur man ska utreda och följa upp de barn och familjer som t ex kommer till utredningshemmet. Detta underlättar för personalen och bidrar till att de kan göra ett bättre jobb. Den engelska regeringen startade ett forsknings- och utvecklingsprogram som kallades "Looking After Children: Assessing Outcomes in Child Care". Baserat på utvecklingspsykologiska teorier la man fram olika faktorer som kan bidra till en hälsosam utveckling för ett barn. Det här har bidragit till att ett nytt utrednings- och uppföljningssystem lagts fram som en hjälp för socialtjänsten handläggning och dokumentation som även Sverige har antagit - BBIC (Socialstyrelsen, 2008, sid. 26).

2.5 Barns Behov I Centrum (BBIC)

Att arbeta med barn och ungdomar inom socialtjänsten betyder att man täcker områden med allt ifrån att hantera utredningsärenden av snatteri till riktigt allvarliga ärenden som misshandel, sexuella övergrepp och att ge utredningshem i uppdrag att utreda barn och familjers situation i hemmet som kan leda till LVU och omplaceringar för barn. I en brittisk studie frågade man erfarna socialarbetare om deras arbete så upplevde de flesta att det hade under senare år haft en positiv utveckling när det gäller fokusering på uppgifter, resultat och att klientens rättigheter får stå i centrum (Tham, 2008). Enligt den engelska forskaren Harriet Ward är förväntningarna på barn som är placerade och de egna barnen olika hos socialarbetare. Harriet Ward menar som även Kari Killen gör att barns behov är universella var de än bor i världen (Socialstyrelsen, 2009). De sju behovsområdena är;

- Hälsa
- Utbildning
- Känslo- och beteendemässig utveckling
- Identitet
- Familj och sociala relationer
- Socialt uppträdande
- Förmåga att klara sig själv

Med detta som riktärke arbetar man nu inom svensk barnavård utifrån en engelsk modell som kallas för Barns Behov I Centrum (BBIC). Det är en kunskapsbaserat handläggnings- och dokumentationssystem för utredning, planering och uppföljning för Sveriges barnavård. Detta

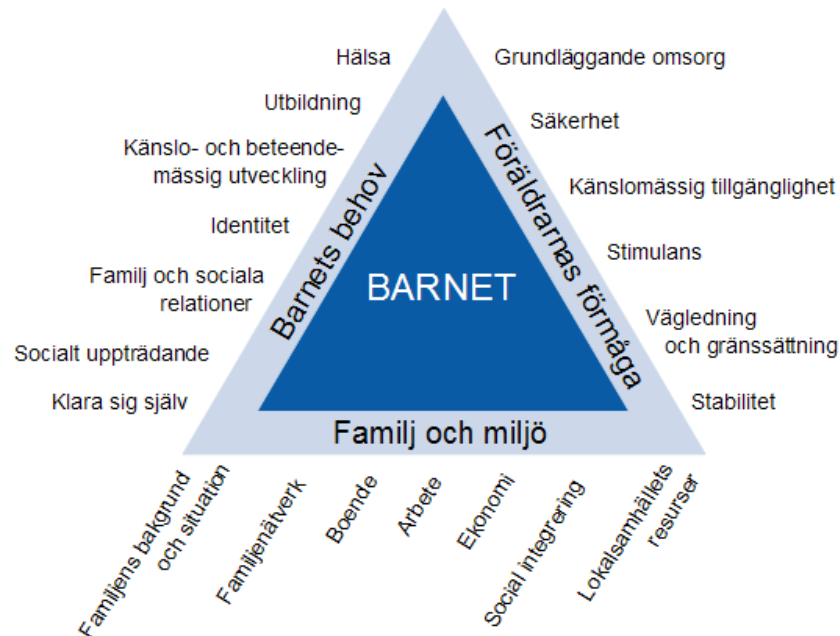
system ska förbättra kvalitén i utredningar och uppföljningar inom socialt arbete (Socialstyrelsen, 2008, sid 3).

BBIC anses vara ett av de svåraste och tyngsta områdena att arbeta vid inom socialtjänsten. Nya lagar stiftas där man tar hänsyn till barns rätt till delaktighet och att de ska ha rätt till inflytande i frågor som gäller dem själva. Socialtjänsten har under en längre tid inte klarat av de kraven utan brist på kunskap och resurser att varit ett stort hinder för att de ska kunna tillgodose dessa nya lagar om barnens rätt. Det har riktats stark kritik mot socialstyrelsen bland annat från länsstyrelsen när det gäller handläggningen och dokumentationen av utredningar som gäller barn och familjer (Socialstyrelsen, 2008). Det är här som BBIC har kommit till för att vara ett verktyg för dessa socialarbetare så att de ska kunna göra ett bättre jobb med tydliga riktmärken.

2.6 Triangeln i BBIC som tankemodell

För att ett barns behov ska kunna tillgodoses så måste samspelet mellan de olika miljöfaktorerna runt omkring barnet fungera. Detta blir en uppgift för socialstyrelsen att försöka se till att deras klienter får en fungerande närmiljö främst mellan barnet och föräldrarna men även dagis och skola osv (Socialstyrelsen 2009). I BBIC modellen så sätts barnets behov i ett individuellt perspektiv. Det finns sju stycken behovsområden hos ett barn för dess välbefinnande och en hälsosam utveckling, som man anser vara universella. Dvs. vart barnet än växer upp i världen så har barnet dessa behov i olika grad. Helhetssynen när det gäller barns behov och utveckling illustreras i en triangel som omfattar områden som måste fungera kring ett barn. Definitionen av barn är i detta fall barn och ungdomar i åldrarna 0-20 år (Socialstyrelsen, 2008, sid. 53-55).

BBIC Triangeln: områden som innefattar barnets behov, föräldrars förmåga och faktorer i familj och miljö (Socialstyrelsen, 2008).

När socialtjänsten utreder ett barn och dess familj så är deras uppgift att tala om vad barnets behov är och hur föräldrarna har möjlighet att tillgodose dessa behov. Syftet med modellen är att det ska bli lättare för socialarbetaren att föra dokumentation, analysera information och att barnet och familjen ska kunna vara delaktiga i den utredning som sker. Man vill också med modell få fram ett enhetligt och nationellt system för barnavårdsutredningar och att de ska bli lättare att följa upp barnet (Socialstyrelsen, 2009).

Utifrån den här triangeln kan man ta reda på hur arbetslöshet eller bidragsberoende föräldrar påverkas i sin roll som förälder. De föräldrar som av olika anledningar inte klarar av sitt föräldraskap dvs. inte kan uppfylla barnets behov ska erbjudas hjälp genom olika stödinsatser från socialen. I informationen om familj och miljö tar man även hänsyn till hur den miljö som finns runt omkring barnet påverkar den när man ska göra bedömningar för eventuella insatser.

När BBIC projektet testades här i Sverige under 1999-2005 så skulle triangeln vara en central del i socialarbetarens vardag. Den skulle fungera som en tankemodell. De skulle arbeta utifrån den i sina ärenden och utredningar som man hade. De sju behovsområdena som gällde barns

bästa var grunden för diskussioner. Socialtjänsten har höga krav på sig när det gäller utredningar både när det gäller att leva upp till lagar men även de höga kraven på att ha riktig kunskap om hur man ska arbeta i dessa fall. På det här sättet var det relativt enkelt att ta sig an BBIC och dess grundprinciper. Man vill;

- Stärka barnets ställning i den sociala barnvården i enlighet med socialtjänstlagen och FN:s barnkonvention.
- Förbättra samarbetet kring barnet med föräldrar och familj, vårdgivare och professionellt nätverk.
- Skapa struktur och systematik i arbetet så att handläggning och insatser lättare kan följas upp, både på individ- och gruppnivå.
- Bidra till ökad kvalitet och rättssäkerhet genom nationell enhetlighet i utredning, planering och uppföljning (Socialstyrelsen, 2009, sid. 15-16).

2.7 Diskussion

Målet med BBIC är att ge alla barn inom socialtjänsten de chanser till ett gott och värdigt liv som andra barn har. Syftet är att få rätsida till den kritik som har länge riktats emot socialtjänsten. Man vill förbättra arbetet i den sociala barnvården men även göra barn och föräldrar mer delaktiga i utrednings/och beslutsprocessen. BBIC ger socialarbetarna ett sammanställt formulär om hur de ska utreda, tänka och följa upp när det gäller barns behov. Det är även en mall för hur de kan handlägga och dokumentera på ett bättre sätt och arbeta mer enligt lagens intentioner. BBIC ger inte förslag på vilka insatser som bör göras men är ett underlag för att underlätta bedömningen av vilken insats som görs i olika fall. Detta ska ske i samråd med socialtjänsten, föräldrar och barnet (Socialstyrelsen 2008).

Efter att BBIC hade testats visade resultaten att projektet var positivt. Man hade ett enhetligt system för handläggning och dokumentation som även var hållbart internationellt. BBIC hade även stärkt barnens ställning och föräldrarnas deltagande i utredningsprocessen och socialarbetarna hade fått en större kunskap om barns behov (Socialstyrelsen 2008).

Tack vare BBIC: s triangel och Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori, som jag kommer till i nästa kapitel, så kan man tydligt se vikten av att sätta barnet i centrum och att miljöerna runt kring barnet påverkas dess utveckling. När jag var på ett utredningshem och gjorde intervjuer med personalen där så sa flera av dom att ofta är barnet ett resultat av hur föräldrarna mår. Barn som lever med föräldrar som mår bra och har en sund miljö runt omkring sig mår bra medan barn som lever med föräldrar som inte mår bra som blir detta som

en förskjutning över till barnet. Barn är väldigt lojala och beskyddande över sina föräldrar och de barn som lever med föräldrar som inte klarar av sin föräldraroll tar barnet ofta på sig den vilket blir ett väldigt tungt ansvar och börda som de inte ska behöva bära. Personalen var alla eniga om att barnet är i första hand föräldrarnas ansvar men om saker inte fungerar så ska samhället finnas där till hands. BBIC är ett hjälpmedel i detta. Modellen kan i sig inte lösa problem utan det krävs att det finns resurser som pengar och personal för att det ska kunna genomföras och få ett positivt resultat. Det krävs även utbildning och licens för att få använda modellen och att man uppfyller de krav som socialstyrelsen fastställt.

2.8 Föräldraskap och omsorgsförmåga

Hur kan man definiera ett tillräckligt bra föräldraskap? Kari Killen skriver i sin bok *Barndomen vara i generationer* (Killen, 2000), att de viktigaste förmågorna hos en förälder eller annan omsorgsperson ska vara;

- Att se barnet som det är.
- Att engagera sig i barnet på ett känslomässigt positivt sätt.
- Att hysa empati för barnet.
- Att ha realistiska förväntningar på vad barnet klarar av.

För att kunna ge barnet detta så krävs det att man som förälder är sensitiv och lyhörd inför barnet och dess behov. Det här jobbar personalen på utredningshemmet med att försöka ge föräldrarna en insikt och förståelse för så att samspelet mellan barn och förälder ska bli bättre.

Att se barnet som det är innebär hur man uppfattar sitt barn, ser dom, förstår dom, våra handlingar mot dom och vad detta får för konsekvenser för barnet. Denna förmåga är dels en mognad hos föräldrarna men har även att göra med hur man mår och hur ett barns beteende påverkar oss.

Att engagera sig i barnet på ett känslomässigt positivt sätt har en avgörande betydelse för barnets känslomässiga utveckling. En god omsorgsförmåga innebär att man ska kunna sätta sig in i ett barns glädje, sorg, utveckling och lärande. Man måste kunna bekräfta och ge respons inför dessa känslor hos barnet och ge det rätt att uttrycka sig. Omsorg, bekräftelse, stimulans, struktur och gränssättningar är viktiga faktorer för en hälsosam känsloutveckling hos ett barn.

Att visa barnet empati är en viktig förmåga som gör att man kan leva sig in i hur andra människor känner sig och kunna ge tröst. Barn som har föräldrar som visar empati lär sig förstå sina känslor, vad de känner och att de vågar känna. På så sätt lär de sig att hantera sina känslor och även ger dem en förståelse för andras.

Att ha realistiska förväntningar på vad barnet klarar av är en väldigt viktig del i barn utveckling. Förväntningarna sätter barnet på prov och ger dem stimulans och utmaningar som ska vara positiva och roliga för barnet. Men det finns många föräldrar som har alldeles för höga förväntningar eller för små som inte är samspelta med barnets utvecklingsnivå och detta upplever barnet mycket negativt. Blir förväntningarna för höga så att de aldrig klarar av något så tar självkänslan mycket skada. Och är de för låga kan barnet få det svårt att hänga med förväntningarna som finns på förskolan, skolan och hos kompisarna och lärarna (Killen 2000).

Ett bra föräldraskap är att kunna ge sitt barn fysisk och känslomässig omsorg, näring och beskydd utifrån barnets ålder och behov. Man ska kunna se barnet som en individ med egna behov och rättigheter. Man ska kunna ge sitt barn en miljö att växa upp i som inte är hotfull eller riskfylld utan trygg och med ett socialt nätverk som förskola, skola och kompisar. Att sätta gränser för barnet, struktur och regler utan hot och bestraffning utan på ett förnuftigt sätt hjälper barnet att förstå och hantera sina känslor. Men även att sätta barnets behov före sina egna (Killen, 2000). Detta är inte en självklarhet för alla föräldrar även om man inte vill sitt barn något illa. Många föräldrar som kommer till utredningshemmet har inte dessa förmågor och inte en förståelse för sitt barns behov och signaler och kan därför inte tillgodose dem. Detta kallar man för omsorgssvikt. Ofta kan det bero på att de själva i sin uppväxt har upplevt en brist hos sina egna föräldrars omsorgsförmågor men det kan även bero på en personlig omognad, handikapp, missbruk eller psykisk utvecklingsstörning - eller sjukdom. Det man inte själv har erfarenhet av är ofta svårt att förmedla själv. Det kan även vara så att man går igenom en period i livet då man har svårt att tillgodose barnets behov. När man ska avgöra hur god omsorgsförmågan är så är det den balansen som finns mellan riskfaktorer och skyddande faktorer som man tittar på om den är bra eller inte (Hindberg, 1999). På utredningshemmet arbetar man utifrån BBIC som betyder att barnet ska stå i centrum och hjälper föräldrarna med detta genom praktiskt stöd och samtal så att barnet och de själva lättare ska förstå varann.

2.9 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori

Jag hänvisar till Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori då de även används i BBIC: s triangel när det gäller barns utveckling. Den utvecklingsekologiska teorin och triangeln ger stöd åt det som mina intervjupersoner har pratat om, hur viktigt det är för barnet och dess utveckling, att miljön som den lever närmast i på mikronivån som familjen är viktig liksom ända ut i makronivån, att samhället har ett fungerande system som ska skydda barnet om så behövs för att barnet ska ha en chans till en god utveckling och ett psykiskt och fysiskt välbefinnande.

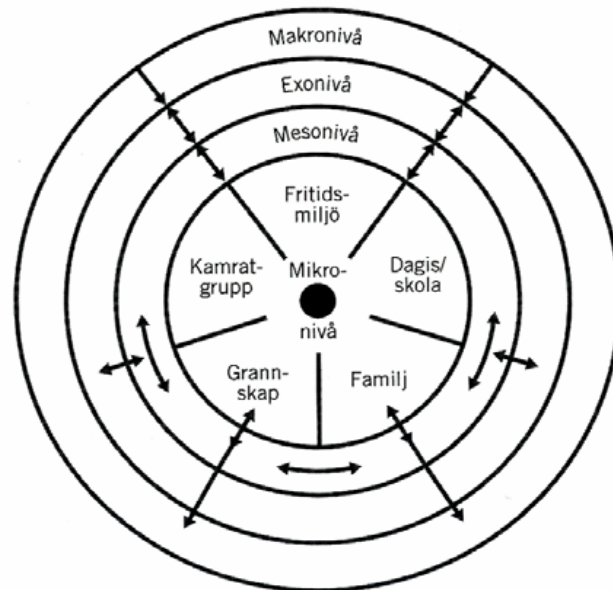
Triangeln enligt BBIC hjälper till att få en helhetsbild av barnets utveckling och behovsområden. Man utgår ifrån den amerikanska psykologen Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologisk teori, som beskriver hur ett barn utvecklas i ett interaktions- och samspelsperspektiv. I triangeln är alla samspelet viktigt för att ett barns välbefinnande och utveckling. För de som ska arbeta enligt BBIC så handlar detta om att i en utredning ta reda på barnets behov, föräldrarnas förmåga och hur miljöfaktorer bidrar till denna utveckling. Föräldrars oförmåga att kunna ta hand om sitt barn på ett sätt som anses vara normalt kan ha samband mellan en socioekonomisk utsatthet till fysisk och psykisk ohälsa. Om föräldrarnas omsorgsförmåga inte är tillräcklig kan man också vända sig till annan närstående släkt. Utredningen och uppföljningen av insatser måste omfatta tre områden;

- Barnets behov
- Föräldrarnas förmåga
- Faktorer i familj och miljö (Socialstyrelsen, 2009, sid. 20).

På utredningshemmet framhöll personalen vikten av att skapa ett samarbete mellan barn och föräldrar istället för att dela upp dem så att det ska bli barn mot föräldrar. Personalen ska hellre aldrig ta föräldrarnas plats utan få föräldrarna att se och förstå barnets behov och även att barnet ska våga och vilja vända sig till sina föräldrar när den vill något.

Barns utveckling sker i ett sammanhang enligt den utvecklingsekologiska teorin liksom man kan se i triangeln. Barns utveckling påverkas av den miljö som den befinner sig i och likadant är det för föräldrarna att den miljö som de lever i påverkar deras förmåga att kunna tillgodose barnets behov (Socialstyrelsen, 2009).

2.10 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell (Socialstyrelsen, 2009).

I Bronfenbrenners modell står barnet i centrum, i den s.k. *mikronivån*. Runt omkring barnet är det en interaktion mellan dess närmiljöer som t ex familj, släkt och dagis. När barnet växer upp kommer fler grupper in i dennes liv som fritidsaktiviteter, skolan, kamrater och grannar. I dessa närmiljöer pågår ett samspel mellan de som befinner sig i den, lärare, elever, föräldrar m f som bildar – *mesonivån*. Att dessa grupper fungerar är viktigt för barnets utveckling och välmående. Sedan finns det grupper som indirekt påverkar barnet utan att de har någon nära kontakt - *exonivån*. Det kan vara socialtjänsten, kommunala resurser och lokala politiker. I utvecklingsekologin ses individen som ett aktivt subjekt i samspel med dess omgivning. Den här interaktionen och omgivningen kan se olika ut beroende på ålder, kön, samhällsklass och etnicitet. Det finns även genetiska förutsättningar som temperament, hälsoproblem och handikapp. De här nivåerna samspelar sedan med normer, värderingar som finns i samhället och på nationell nivå som i denna modell kallas för – *makronivå* (Socialstyrelsen, 2009, sid. 20).

2.11 Anknytningsteorin

För att kunna utreda barn och arbeta med dom på ett sätt som ger positiva resultat så behöver man ha kunskap om deras utveckling. I BBIC för man ihop utvecklingsekologin med anknytningsteorin. Två viktiga komponenter för att förstå hur barn fungerar och hur viktigt samspelet med föräldrarna är. Anknytningen är den delen som handlar om att känslomässigt utvecklas och knyta an till andra människor. Det här viktiga samspelet mellan barn och föräldrar börjar redan efter födseln. Från barnets sida sker det naturligt och ofrånkomligt. De kan inte känna av föräldrars förmåga eller oförmåga. Villkoren för att man senare i livet ska kunna knyta an till andra människor är att man från början fått en bra start (Socialstyrelsen, 2009).

Man säger att anknytningsbeteendet är selektivt vilket betyder att beteendet sätts igång endast tillsammans med särskilda personer som mellan barn och förälder. Barnet söker närhet och skydd. Om något händer i anknytningsbeteendet som t ex att föräldrarna inte ger barnet den fysiska närhet den behöver så skapas en sk separationsoro hos barnet vilket kan göra att anknytningsbeteendet hos barnet upphör. Barn som har förlorat sina anknytningspersoner blir ofta passiva, initiativlösa och ointresserade. Människor de inte känner, platser och rutiner för ett ensamt barn blir alltid hotfullt. Barn som kan hamna i dessa situationer är framför allt barn som upplevt krig eller barn som kastas mellan barnhem och olika fosterhem eller andra institutioner där de aldrig får någon vuxen att knyta an till på längre sikt (Von Tetzchner, 2005). Både Bronfenbrenner utvecklingsekologiska teori och anknytningsteorin i sociala relationer visar hur viktigt det är att den utvecklingsmiljön som barnet befinner sig i är viktiga för både den känslomässiga och sociala utvecklingen. Under de första åren så lägger man grunden tillsammans med barnet för dess fysiska, kognitiva och språkliga färdigheter. När barnet kommit upp i förskola – och skolåldern och in i tonåren så är det de sociala - och känslomässiga relationerna som blir allt mer viktiga för att kunna samspela med andra människor (Socialstyrelsen, 2009).

3. Teoretisk utgångspunkt

3.1 Vårt naturliga perspektiv

Symbolisk interaktionism förklarar hur människan samtidigt är en social varelse, en skapare, en produkt och någon som aktivt formar samhället. Människans verklighet ses alltid genom hans eller hennes perspektiv. Genom att vi filtrerar det informationsflöde som hela tiden strömmar emot oss blir alla människors perspektiv olika och genom våra olika perspektiv, i de sociala rum som vi rör oss i och påverkas av, uppfattar vi världen omkring oss olika och handlar på olika sätt mot människor vi möter utifrån dessa perspektiv. Perspektiv är vår egen vinkel på verkligheten, att vi gör antaganden utifrån var vi står och hur vi utifrån detta antagande eller vinkel försöker förstå verkligheten. Den verkligheten ändrar sig bara genom nya perspektiv. På så sätt är perspektiv obegränsade och med oss hela tiden, varje dag i allt vi gör och tänker. Att ha en attityd och ett perspektiv är två skilda begrepp. Perspektivet står för människors definitioner, det är därför det används i symbolisk interaktionism och grunden för gensvar eller reaktion hos människor. En attityd är en inre reaktion på någonting som kommer från vår yttre miljö, attityden leder oss medan perspektivet styr vi själva genom att vi själva kan använda det som riktlinjer för att definiera situationen. (Charon, 2001).

3.2 Symbolisk interaktionism som ett perspektiv

George Herbert Mead (1863-1931) var professor i filosofi och psykologi vid Universitetet i Chicago. Han var en inflytelserik person för symbolisk interaktionism. Mead kallade sig social behaviorist och hans arbete var mycket influerat av John Dewey och pragmatismen som är en viktig del inom symbolisk interaktionism. *Pragmatismen undersöker relationen mellan människans relation till dess miljö* (Charon, 2001. sid 29). Symbolisk interaktionism är alltså ett social- psykologiskt perspektiv *men* det finns fem delar eller idéer som är viktiga för just sociologin och rolltaganden. Jag sammanfattar kort dessa olika roller nedan.

1. **Rollen för social interaktion** – *symbolisk interaktionism fokuserar på det naturliga i social interaktion, dynamiken och sociala aktiviteter som pågår mellan aktörer* (Charon, 2001. sid. 27). Genom vår interaktion med andra människor tar vi hänsyn till varandras sätt att agera och agerar utifrån varandras beteenden. Detta är alltså en pågående och levande aktivitet i ständig förändring.
2. **Tankens roll** – *Människans beteende är inte bara påverkat av interaktion mellan individer utan och interaktion inom individen* (Charon, 2001. sid. 27). Denna process är det som vi kallar för att tänka och är central för nästan allt som vi gör. Vi handlar

utifrån vårt sätt att tänka i olika situationer som har blivit påverkat av människor vi träffat och annat som vi möter ute i samhället; media, handel, skola och jobb etc.

3. **Definitionens roll** – *människor känner inte sin miljö direkt, istället definierar dom situationen allt eftersom den uppstår. Vi agerar utifrån våra definitioner* (Charon, 2001. sid. 28). Vår verklighet är alltså inte alltid verklig i sig utan utifrån hur vi defenierar vad som är verkligt.
4. **Nutidens roll** – *nutiden, inte den tiden som gått, måste bli förstådd för att kunna förstå orsaken; det som pågår just nu i nutid utgör den verkliga grunden för hur vi agerar* (Charon, 2001. sid. 28).
5. **Den aktiva människans roll** – *de här perspektivet antyder att människan tar sig en aktiv roll snarare än en passiv. Det finns andra sociologiska perspektiv som hävdar att människan är en passiv varelse men symbolisk interaktionism beskriver hur vi agerar utifrån det som händer i nuet. Vi använder vår miljö snarare än att reagera på den* (Charon, 2001. sid 28).

3.3 Rolltagande

Att ta sig en annan människas roll eller perspektiv är något som vi alla gör varje dag men kanske inte direkt reflekterar över. Barn är duktiga på detta och gör det medvetet i leken när dom t ex leker mamma, pappa, barn eller indianer och cowboys men även när dom testar sina föräldrars gränser i fostran. Även vuxna människor som politiker, lärare och utredare inom ex socialen håller på med rolltagande i sitt arbete när dom försöker förstå våra behov och att influera oss. Rolltagande handlar om att sätta sig in i och förstå en annan människas perspektiv på världen och kommunicera utifrån det perspektivet. På så sätt kan vi ska en förståelse för varför människor agerar som dom gör i olika situationer och utifrån detta sedan kan man i så fall komma med olika hjälpinsatser om så är nödvändigt. George Herbert Mead hävdade att redan som barn är relationen mellan barnet och mamman och pappan väldigt viktig. Det var utifrån dessa relationer som barnet prövade roller och övade upp sitt medvetande och att kunna ställa sig utanför sitt jag, se sig själv som ett objekt och anta någon annans roll. Men han talade också om vikten av rolltagande i ett större perspektiv som samhället. Han menade att det är viktigt att människor förstår samhället för att vi ska kunna internalisera på ett förväntat sätt (Charon, 2001).

3.4 Nio punkter varför rolltagning är viktigt

Charon tar upp nio punkter om varför rolltagning är så viktig och central för människor.

1. *Att ta någon annans roll är viktigt för jagets framkommande* (Charon, 2001. sid. 115).
Det här var något som Mead framhöll är viktigt därför att vi uppfattar oss själva indirekt genom andras uppfattningar om oss i vår sociala grupp. Vi ser oss själva, precis som vi ser andra som objekt.
2. *Att ta någon annans roll är viktigt för handlingar vi gör mot jaget i alla situationer* (Charon, 2001. sid. 116). Genom att förstå andra människor tränar vi upp vår självkontroll och personlighetsutveckling. Detta gör vi genom att identifiera, bedöma och analysera oss själva. Genom social kontroll söker vi vägar som vi tror ska uppfylla andra människors uppfattning om oss och vårt agerande. Mead kallar också detta för en slags samhällsförväntan som finns på oss hur vi ska bete oss.
3. *Att ta någon annans roll är viktigt för läran om våra perspektiv på allt* (Charon, 2001. sid. 116). Genom interaktion med andra människor lär vi oss om andras perspektiv, får en förståelse för det och kan komma att dela det perspektivet.
4. *Att ta någon annans roll är nödvändigt för att kunna arbeta i alla sociala situationer* (Charon, 2001. sid. 116). I sociala situationer vet vi vet hur vi ska agera och vad som kan vara förväntat av oss genom att se oss själva från andras perspektiv. Rolltagande är därför väldigt viktigt om vi agerar och vill ha feedback från andra människor angående vårt agerande.
5. *Att ta någon annans roll hjälper den individuella kontrollen, interaktion situationen genom att veta hur man ska manipulera, styra eller kontrollera andra* (Charon, 2001. sid 117). Vill man kunna få med sig någon, övertala någon till något så är rolltagande nödvändigt för att förstå hur den andre tänker och vilka behov som finns. Det här är något som säljare och politiker gärna använder sig av i sina yrken för att få sälja sina produkter eller få med sig en viss grupp väljare men även föräldrar och barn använder denna teknik för att få sina viljor igenom i hemmet.
6. *Att ta sig någon annans roll är nödvändigt för kärleken* (Charon, 2001. sid 117). I kärleken för en annan människa ingår det att respektera varandra. Att man har förståelse för varandras behov, önskemål, idéer, mål och värderingar. Att kunna känna sympati och empati för en annan människa är att kunna förstå den andres känslor och perspektiv och vilja hjälpa den andre i hans eller hennes bekymmer. Detta är en slags känslomässig intelligens och som kräver rolltagning.

7. *Att ta någon annans roll är grunden för människors samarbete* (Charon, 2001. sid. 117). Om man ska försöka samordna en grupp människor och kunna samarbeta ihop måste man ha en förståelse för varandras mål, attityder och hur de olika iblandade tänker. Det krävs en förståelse för gruppens rörelse om man inte vill kollidera med varandra hela tiden och då krävs rolltagning.
8. *Att ta någon annans roll är basen för symbolisk kommunikation* (Charon, 2001. sid. 118). Om vi ska kunna kommunicera, förstå varandra och meningen av varandras agerande krävs det rolltagning och effektiv symbolisk kommunikation. Likaså måste vi förstå andra för att dom ska kunna förstå oss. En duktig kommunikatör ser till att han eller hon har fått fram sitt budskap ordentligt och blivit förstådd.
9. *Att ta någon annans roll tillåter vi oss att se nuet både från vårt eget förflutna och framtida perspektiv* (Charon, 2001. sid. 118). Genom att kunna ta vår egen roll kan vi föreställa oss perspektiv vi hade för flera år sedan och även framtida perspektiv och hur vi ser på det vi gör idag. Exempel; 1) Så där skulle jag aldrig gjort när jag var tonåring. 2) Om jag inte tar det här jobbet nu, kommer jag att ångra mitt beslut senare?

För att kunna förstå en annan människas perspektiv och känslor men även för att förstå oss själva är det alltså viktigt med symbolisk interaktionism och rolltagande. Jag har här sammanfattat dom mest centrala delarna som Charon tar upp i sin bok *Symbolic interactionism - An introduction, An interpretation, An integration* (2001). Jag har valt denna teori därför att personalen på utredningshemmet som jag var och intervjuade använder sig av denna metod i sitt arbete varje dag när dom arbetar med familjer i utredning, främst utifrån ett barnperspektiv, ett barns perspektiv men även utifrån ett föräldraperspektiv. Arbetet handlar till stor del om observationer av barn och föräldrar och hur deras samspel ser ut emellan dom.

4. Metod

I det här kapitlet presenterar jag min förförståelse till socialt arbete inom utredning av barn och föräldrar. Jag presenterar också mina intervjufrågor och hur jag genomförde min undersökning genom en kvalitativ forskningsintervju metod, etiska överväganden och mina intryck av den här erfarenheten.

4.1 Förförståelse

Tidigare i min utbildning, när jag läste socialt arbete, fick jag möjligheten att välja en arbetsplats, som är kopplad till socialt arbete, för att få komma ut och göra en intervju. Jag valde ett behandlingshem liknande detta som jag varit på senast. Jag fick träffa enhetschefen på behandlings och gjorde min kvalitativa forskningsintervju (Kvale, 2009) med henne på liknande sätt som jag gjorde mina senaste intervjuer. Jag fick en inblick i hur dom arbetar och vilka lagar och förordningar som personalen där har att rätta sig efter. Hon berättade om deras verksamhet hur den såg ut allt ifrån vardagsrutiner på hemmet till statliga skyldigheter som lagar och förordningar och vilka kvaliteter hon söker i sin personal. Även hon framhöll vikten av att se människans behov både barnet och föräldrarnas men barnets behov ska i första hand stå i centrum. Jag kände efteråt att jag ville veta mer om denna sortens verksamhet och därför valde jag att göra denna undersökning till den här uppsatsen.

4.2 Kvalitativ metod

Jag valde att använda mig av en kvalitativ forskningsintervju i mitt arbete som innebär att försöka förstå intervjupersonens synvinkel och utveckla mening från deras erfarenheter innan vetenskapliga förklaringar. Tonvikten i intervjun läggs på intervjupersonens upplevelser av ett ämne. Det finns många typer av intervjuformer som journalistik, terapeutisk, och som i det här fallet forskningsintervju (Kvale, 2009). Jag ville få ett mångsidig perspektiv på intervjupersonernas yrkesroll. Mitt syfte med att genomföra mina intervjuer som jag gjorde var att få den enskilde personens tankar och perspektiv på sitt arbete och utsatta barns situation, utan att de påverkas av varandras svar eller förväntningar. På så sätt får jag en mångsidighet i intervjuerna och kan jämföra svaren vilket ger mig ett bredare helhetsperspektiv i ämnet. Den här typen av intervjuer bygger på vardagslivets samtal. I interaktionen mellan den intervjuade och intervjuaren bildas kunskap genom att man utbyter åsikter om ett ömsesidigt intresse. Steinar Kvale menar att det finns ett ömsesidigt beroende mellan mänskligt interaktion och kunskapsproduktion vilket innebär både vardagligt vetande

och systematiskt prövad kunskap (Kvale, 2009). På så sätt är fördelarna med en kvalitativ intervju att det blir avslappnat och att alla kan ges en möjlighet till spontanitet i intervjun.

I och med att jag skulle intervjua flera personer om samma saker så kände jag att det var viktigt att följa mina förskrivna intervjufrågor. Detta var svårt eftersom frågor och svar leder till en nyfikenhet att vilja veta mer, vilket gärna leder ut i sidospår med följdfrågor. Jag lyckades med att hålla mig inom ramen för det som jag hade tänkt. I några av intervjuerna var det svårt att hinna med alla frågor och att intervjupersonerna la olika vikt vid svaren. Vissa hade stor erfarenhet och många tankar och andra verkade lite mer nervösa eller osäkra och svarade inte lika utförligt. Fördelen med dom som blev klara före intervjutiden slut var att man fick en möjlighet att prata om de frågor som dök upp under intervjustunden. Intervjupersonerna var mycket mer avslappnade när bandspelaren inte var på. Jag upplevde att alla var positiva till intervjun och ville försöka svara så bra och ärligt som möjligt. Alla intervjuerna gick smidigt att genomföra.

4.3 Intervjuade personer

Jag fick möjlighet att intervjua fem kvinnor på utredningshemmet som alla hade olika yrkesbakgrund men alla hade någon form av arbetslivserfarenhet, både längre och kortare när det gäller att arbeta med barn och vuxna. De personer jag intervjuade har följande utbildning;

- Socionom
- Undersköterska/ behandlingsassistent
- Mentalskötare
- Förskollärare
- Behandlingsassistent

4.4 Intervjufrågor

Hur tänker du kring begrepp som -

- Barnperspektiv
- Barns behov
- Barns bästa
- Barns rätt
- Barns vilja
- Hur arbetar du utifrån dessa begrepp?
- Hur arbetar ni som ett team utifrån dessa begrepp?

- Vad har du/ ni för möjligheter att påverka ert jobb? (mikro/makroperspektiv)
- Vad är svårigheterna idag när det gäller utsatta barns situation, i ert jobb men även för samhället?
- Vems ansvar är dessa barn?
- Vad måste samhället göra för att förbättra/förändra ?
- Hur väl tycker du att Sverige lever upp till barnkonventionen?

4.5 Genomförande och etiska överväganden

För att få svar på mina frågor tog jag kontakt med ett utredningshem för barn och familjer. Jag ringde och presenterade mig vem jag var och vad mitt syfte att få komma till dom för intervjuer var. När responsen blev positiv skrev jag ett brev om mig själv och vad min uppsats skulle handla om och hur intervjuerna skulle gå till och att allt skulle spelas in på bandspelare men att alla skulle vara anonyma liksom utredningshemmets namn och plats. Den som var ansvarig tog upp frågan och min presentation med de andra i personalen och responsen var positiv. Dom tyckte att mina frågor var spännande och bra för dom själva och även som team att få reflektera över sitt arbete och var man själv står i sina frågor och funderingar.

Vi bestämde en dag när jag skulle komma. Jag blev väl mottagen och fick en rundtur i området. Mina informella intervjuer gjorde jag enskilt i en fristående byggnad där inga boende vistades. Varje intervjuperson fick frågorna som jag ville ha svar på, nedskrivna på ett papper för att de skulle veta vad de hade att vänta sig. Jag spelade in alla intervjuer på band för att lättare kunna gå tillbaka och lyssna på vad som sades under intervjun. Detta för att kunna ge en sådan ärlig och riktig sammanfattning i mitt arbete som möjligt. Den som intervjuades fick svara i sin egen takt och omfattning på varje fråga. Jag valde att intervjua dom en person åt gången för att de inte skulle påverka varandra i sina svar utan att jag utifrån enskild person, utbildning och dennes arbetslivserfarenhet skulle få en så personlig reflektion av sitt arbete som möjligt.

Det är viktigt att ta hänsyn till de etiska aspekterna i en kvalitativ intervju. Man måste informera de som ska bli intervjuade om sitt syfte med intervjun, varför man gör den, hur den kommer gå till, var den kommer att genomföras, varför man valt just dom att intervjua och vad händer med materialet man har samlat in. Det är också viktigt att framhålla personernas anonymitet i intervjun. Kvale menar att man som intervjuare måste kunna förutse vad som kan hända i intervjun så den inte blir terapeutisk. Det är inte meningen med en

forskningsintervju, meningen är att förstå och analysera fram ny kunskap (Kvale, 2009). I mitt arbete skyddar jag alla personers integritet vilket betyder att jag inte nämner någon vid namn eller exponerar någon av de inskrivnas personliga upplevelser. Jag valde ett utredningshem på annan ort än där jag bor och där jag inte kände någon av varken personalen eller andra personer. Utöver detta har jag satt mig in i litteratur kring mina frågeställningar om utsatta barn, FN:s barnkonvention och om BBIC metoden i socialt arbete och symbolisk interaktionism.

5. Sammanställda intervjuer med personal på utredningshemmet

5.1 Personalens utbildning och livserfarenhet

Personerna som jag har intervjuat är alla kvinnor och har olika utbildning och arbetslivserfarenhet bakom sig som undersköterska, behandlingsassistent, socionom, förskollärare, mentalskötare och behandlingspedagog. Flera av kvinnorna har erfarenhet att arbeta med både barn och vuxna i olika former men som ofta är i behov av hjälp på olika sätt. Det har handlat om missbruks problem, psykiskt ohälsa, familjer som behöver ekonomisk hjälp och boendehjälp. Deras arbetsplatser har varit på utredningshem, behandlingshem, förskola och socialtjänsten. Det tillför alla en bred kompetens av arbetslivserfarenhet till sin nuvarande arbetsplats. Utbildningarna varierar en hel del mellan de personer jag intervjuade men alla har en utbildning och arbetslivserfarenhet bakom sig för att arbeta med människor som lever under svåra livssituationer.

5.2 Arbetsuppgifter

Arbetsuppgifterna på utredningshemmet varierar och är en kombinerad tjänst med utredning och behandling. Mycket av arbetet handlar om att göra observationer på den familjen som man är s.k. fadder till och som man ska följa under tre månader som är den tiden som familjen bor på hemmet för utredning. Man tittar på hur det ser ut kring familjen och föräldraförmågan hos dom vuxna. Detta innebär mycket praktiskt arbete som att se till att komma iväg på aktiviteter, att barnen kommer till skolan eller sina läkarbesök, att föräldrarna ska se till att barnet ska tvätta sig, ha kläder för säsongen som en varm jacka och mössa när det är vinter eller att barnet får i sig rätt mat och tillräckligt med mat som den behöver under dagen, att barnet kommer i säng på kvällen vid en rimlig tid och mycket annat som hör vardagen till och som många kan tycka är självklara saker men som inte fungerar i många familjer där omsorgen har stora brister. Personalen arbetar med förändringsbeteenden med barn och

föräldrar för att de ska kunna fungera ihop och barnet ska få sina grundläggande behov tillgodosedda. Men de arbetar också med förberedelser för en eventuell separation inom familjen då ett barn måste omplaceras. Personalen kan ses som modell för dessa familjer som de arbetar med för att visa på hur en bra förebild ska vara och hur man kan lösa sina konflikter eller andra problem men poängterar att det är tillsammans med barnen och deras föräldrar som arbetet ska göras. Alla ska vara delaktiga i processen för att det ska kunna bli en hållbar förändring när de återvänder hem. Personalen arbetar i team och i nära samarbete med barn- och vuxenpsykologer och läkare. Observationerna som görs skrivs ner och ges till utredningshemmets chefer som sedan tar ställning till åtgärd för familjen.

5.3 Tankar kring olika perspektiv

• Barnperspektiv

Barnperspektivet inkluderas i alla begrepp nedan eftersom man alltid strävar efter att arbeta utifrån barns bästa. Det är viktigt att skilja på barns perspektiv och barnperspektiv. Att ta hänsyn till ett barns perspektiv är att uppmärksamma vad barnet vill och hur det tänker men när man sedan ska ta beslut utifrån ett barnperspektiv så är det inte säkert att det kan bli så som barnet vill. I barnperspektivet vägs dels barnets perspektiv tillsammans med den kunskap man har i rollen som professionell yrkesarbetare och vuxen. Det handlar om att försöka få fram det som är det bästa för barnet här och nu men även i ett längre perspektiv. Man ska försöka ha utgångspunkt utifrån barnet vilket ibland kan bli svårt när föräldrarna ofta tar för stor plats och man får ett föräldraperspektiv istället. Det är också viktigt när man skriver utredningar att göra det utifrån ett barnperspektiv. Om t ex mamman har depression så är det viktigt att inte bara notera det utan även hur denna depression påverkar barnet. Det viktigaste är barnet i centrum. Barnet ska aldrig behöva ta på sig den vuxnes roll i en familj där kanske mamman mår dåligt utan man måste ha ett barnperspektiv när man ska försöka göra insatser för familjen. Barnet måste få sina grundläggande behov tillgodosedda. Man försöker göra aktiviteter där barnen och föräldrarna ska vara med tillsammans men även aktiviteter för endast barnen och endast föräldrarna.

• Barns behov

Man vill se att barnen får sina behov tillgodosedda som barnens psykiska – fysiska - och känslomässiga behov som mat, sömn, stimulation, uppmärksammar dom. Det är i det här som bristerna ligger ofta hos dom som kommer till utredningshemmet.

Personalen arbetar enligt BBIC modellen (Barns Behov I Centrum). Den framkom genom en studie från England där man har tagit fram sju stycken behov som är universella, dvs. som alla barn har behov av oavsett vilket land man bor i, etnicitet, ålder, kultur, religion och kön. De sju behoven är; *hälsa, utbildning, fritid, känslö- och beteendemässiga utvecklingen, identitet, familj och sociala relationer*. Inom dessa områden så har alla barnen behov av att få dessa tillgodosedda men sen kan de behoven skilja sig hur de ser ut i sig utifrån vart i världen man bor.

I sin roll som utredare och på sin arbetsplats så är det viktigt att inte gå in och ta föräldrarnas roll. Istället ska personalen vägleda föräldrarna och visa på vilka behov som barnet har i olika situationer. Det kan handla om att påminna föräldrarna eller föräldern om att barnet måste ha mat regelbundet eller att man har gjort ett schema för när barnet ska duscha eller om barnet är ledset och söker tröst att det måste få det hos föräldern. Kommer det ett ensamt barn så är det självklart att de får sina behov tillgodosedda av personalen. Barnet ska även komma iväg på sjukvård med vaccinationer och tandvård. Man måste göra en inventering av hur det ser ut kring barnet med förskola, skola, fritids, hemmasituationen och finns det några nära släktingar och här kan man då se vilka behov som barnet får uppfyllda och vart det brister i omsorgen. På ett utredningshem står man ofta inför att barnet inte får den grundläggande omsorgen uppfyllt som sömn, mat, rätt kläder, läkarbesök, tandläkare och även att barn i skolåldern aldrig har gått i skolan. Barns behov ingår i barnperspektivet. Det man tänker sig är viktigt för alla barn är att ens liv ska vara begripligt och förutsägbart, meningsfullt och hanterbart. För att föräldrar ska kunna tillgodose dessa behov så behöver de inneha vissa förmågor som stabilitet, känslomässig tillgänglighet, stimulans, vägledning och gränssättning. Ett barn ska få ha rätt att uttrycka sig, att bli sedd och lyssnad till.

● **Barns rätt**

Personalen är eniga om att alla barn ska ha rätt till den grundläggande omsorgen. Både Socialtjänstlagen och Barnkonventionen har delar som har med barns rätt att göra. Som ett barns rätt att få komma till tals eller att inte behöva komma till tals i vissa situationer, det kan gälla att barn inte ska behöva vittna mot sina föräldrar. Barn ska ha rätt att få vara barn. Dom ska ha rätt till sin barndom och en bra uppväxt. Att få rättighet och möjlighet att leva så normalt som möjligt. De ska ha rätt till att ha ordning i sitt liv. Att få utvecklas för sin ålder och kunna delta i aktiviteter med kompisar som är viktigt för den sociala utvecklingen som skola, utbildning och fritid. Dom ska ha rätt till sin kropp, hälsa och sjukvård. Dom ska ha rätt

till sina föräldrar, vuxna förebilder där de har möjlighet att få leva i en hälsosam och trygg miljö.

• Barns vilja

Barns vilja är viktig. Det är viktigt att lyssna och prata med barnen och se till att deras vilja också blir tillgodosedda. Dom måste få ta utrymme men även lära sig ta hänsyn till andras utrymme. När beslut tas om omplacering kanske inte barnet har så mycket att säga till om det men de blir ändå nöjda eller mer lugna med beslutet då de märker att det finns en väg ut ur sitt trauma som de kanske har levt i länge. Barnet ska alltid i dessa sammanhang ha rätt att komma till tals. Det är viktigt att ha en bra dialog med barnet för på så sätt kan barnet förmedla sina tankar och viljor vilket inte är självklart för alla barn. Därför är det viktigt att uppmuntrar att barn har en vilja och åsikter genom att släppa in dom i diskussioner och beslutstagande utifrån deras ålder och förmåga. Man ska vara konsekvent men har barnet bra argument så måste man kunna ge de rätt och låta den få sin vilja. Det är stimulerande för barnet att känna att den kan föra sina argument och vinna en diskussion. Barn ska ha rätt till sin vilja.

5.4 Hur personalen arbetar utifrån dessa perspektiv

Genom sina utbildningar och arbetslivserfarenheter så har dom hela tiden dessa begrepp med sig och arbetar utifrån dom. Det viktiga är att utgå ifrån barnet när man arbetar utifrån dessa perspektiv. Man måste ha kunskap och förståelse för det enskilda barnet. Det handlar speciellt om barn med diagnoser att man förstår deras sjukdom och hur man måste arbeta utifrån den. Man måste kunna förhålla sig till barnet.

Personalen arbetar utifrån alla dessa begrepp och utifrån BBIC och barnets behov ska tillgodoses. Det är viktigt att man ser alla de som är inneboende på hemmet som individer och inte endast som personer under utredning. Det är viktigt att man pratar med dom, uppmärksammar och bemöter vid namn och personliga möten och att dom är delaktiga i processen. Man ska alltid vara en god förebild både för barnen och dom vuxna.

5.5 Hur personalen arbetar som team utifrån dessa begrepp

I teamet jobbar man tillsammans med de andra behandlingsassistenterna, psykologerna och läkarna. De har olika kompetenser och i de möten som de har så har allas perspektiv och synpunkter rätt att få komma fram. Alla har olika arbets- och livserfarenheter som kan vara till nytta för organisationen. Dom har informationsmöten varje vecka tillsammans med

barnpsykologer, läkare, utredare och annan personal som är kopplade till dom som är boende på utredningshemmet. Där man går igenom arbetet och det som händer på utredningshemmet och hur utvecklingen ser ut för dom olika familjerna. Här finns det goda möjligheter att utbyta tankar och råd av sina kollegor. Utifrån detta tar de sedan ta ställning till hur deras arbete ska se ut och läggas upp. Samarbetet på utredningshemmet ses som positivt. Inga beslut tas på egen hand utan tillsammans med teamet och även i samförstånd med föräldrarna. Man har möten där en vanlig fråga ofta tas upp som ”hur går vi vidare med det här fallet”?

Hur de arbetar som team är ungefär samma att barnet ska stå i centrum men alla har olika erfarenheter att tillföra vilket är bra för deras egen utveckling. Det blir många yrkesgrupper men tillsammans får de ett bra övergripande helhetsperspektiv över barnet och familjen.

5.6 Möjligheter att påverka arbetet ur ett mikro/makroperspektiv

Som behandlingspersonal har man inte så mycket att säga till om när det gäller själva utredningen utan det hör till utredarna och deras chefer även om idéer och funderingar gärna tas emot. Det är en känsla av att man blir lyssnad till på jobbet och att man har möjlighet att påverka upplägget på sitt jobb med sin fadderfamilj men man ska ta hänsyn till varandra och lyssna till vad de andra kollegorna har planerat och men även vad familjerna har för önskemål. De har en öppen dialog mellan varandra. Det man kan påverka är dom dagliga aktiviteter, rutiner, regler och strukturer på sin arbetsplats och för dom som bor på hemmet. Som när det gäller uppläggnings av behandlingen av sin fadderfamilj så har man relativt fria händer att lägga upp den som man vill. Det kan handla om KBT – (Kognitiv Beteende Terapi) övningar som måste göras med någon t ex. Andra aktiviteter som man gör med sin familj är också fria vad man hittar på.

Tillsammans på möten så kan man ta upp sina synpunkter och även familjer kan lägga fram sina när det gäller t ex regler. Dom försöker att inte ha för mycket regler för det kan vara mer i vägen än att göra nytta när man ska utreda och se hur familjer löser de situationer som uppstår under dagen. Man har ett samarbete tillsammans med den kommunen där familjen kommer ifrån och försöker att ta beslut utifrån vad som kan vara möjligt att förverkliga för den kommunen när det gäller t ex stödinsatser. När det gäller barn i dessa åldrar 0 –13 år så är man beredd på att göra stora insatser. Det ska mycket till innan en familj placeras i ett utredningshem och då är man beredd på att också följa upp dom.

När det gäller att påverka utifrån ett makroperspektiv så upplever en av personalen att det är skillnader i hur man kan påverka sitt jobb om hon jämför med sitt tidigare jobb inom

förskolan. Den största skillnaden är att förskolan var kommunal medan utredningshemmet är privat. Inom förskolan har man möjlighet att skicka skrivelser till BU Nämnden och vara med i protestmöten i och med nedskärningar. När man jobbar inom den privata sektorn så blir allting i mindre skala.

5.7 Svårigheterna när det gäller utsatta barns situation

Det är en gemensam uppfattning bland personalen att det är ett stort problem att dessa barn och familjer inte uppmärksammas tidigare, innan problemen har blivit för stora för att kunna hantera själva. Hjälpen måste komma tidigare. Det är en stor brist och det påverkar hela samhället. De här barnen får ta mycket även utifrån som mobbing och trakasserier. Att ha föräldrar som inte är som andra föräldrar blir väldigt jobbigt för barnet. Många barn lider i onödan och får inte lov att vara barn utan i många fall hamnar i en vuxenroll som kanske en terapeut åt sina föräldrar. Det påverkar hela barnets situation, skola, utbildning, utveckling de hamnar nästan utanför samhället som kan följa med in i vuxen ålder med kriminallitet och missbruk. Svårigheterna är för dåliga resurser och vilket perspektiv man ska ha och arbeta efter enligt samhällsnormer. Personalen upplever att de ibland åker från det ena diket till det andra. Ena dagen ska alla barn med speciella stödbehov vara i stödklasser och nästa dag så ska de vara integrerade i vanliga klasser. De upplever att det är ett antingen – eller - perspektiv och att man inte ser till det enskilda barnet. För vissa barn kan det vara bra att placeras i vanliga klasser medan andra barn har ett behov av mycket hjälp hela tiden och ska absolut inte sitta i en vanlig klass. Ofta drar små kommuner in på dessa klasser och barn med särskilda stödbehov kommer i kläm. Vidare så har socialtjänsten för dåliga resurser för att hinna med och göra ett bra jobb och i det är det barnen som blir lidande. De har inte tid att sitta ner och reflektera över varje fall utan man måste bara jobba på och ta det som är mest akut först. Anmälningarna har ökat och kommunerna hänger inte med när det gäller resurserna.

Svårigheten är också att barnet hamnar på ena sidan och föräldern på den andra när dom egentligen hör ihop. Detta blir särskilt påtagligt när man måste sära på en familj. Känslan och förnuftet kan inte alltid gå ihop och man måste se vad som krävs utifrån barnets bästa och att det är så att en förälder kanske inte alltid har möjlighet att kunna ge sitt barn det. Detta kan föräldern vara medveten om men det är ändå ett stort och svårt beslut som kanske är nödvändigt. Uppföljningen av föräldern tycker de är dålig. Om man har gjort en omplacering av ett barn så ser man till att det får det bra. Men hur blir det för föräldern när den kommer

hem utan sitt barn? Hur följs den eller dom upp? Föräldern kanske också behöver vidare stöd som boendestöd eller annat. Kommunerna lämnar ärendet för snabbt när man hjälpt barnet, det handlar ju även om mamman och pappan. Många familjer lider och kämpar i många år i onödan pga. dåliga resurser och att inga pengar satsas. Frågan blir om man inte bara som kommun förlorar på detta i längden och att tidigare insatser blir i så fall mer ekonomiska. Personalen är eniga om att så är fallet.

En svårighet med dessa barn är att de någonstans faller emellan samhällssystemen och upptäcks inte. De finns barn som lever i många år i misär som att inte få den grundläggande omvårdnad som dom behöver och har rätt till men ingen upptäcker det. Trots att vi har allmän förskola och sedan allmän skolplikt så är det många barn som hamnar utanför och inte går i vare sig förskola eller skola. Hur det kan bli så här i Sverige som är ett modernt samhälle och där vi styrs av så många lagar och förordningar som ska skydda barns rättigheter? Här har socialförvaltningarna har ett stort ansvar för det är dit som allmänningarna kommer in och det är de som ska besluta om vilka insatser som behövs. I slutänden kostar dessa familjer dubbelt än vad som hade varit nödvändigt om de fått hjälp i tid innan problemen blivit så stora som de är när de kommer till ett utredningshem.

Tidigare insatser vinner alla på men framför allt barnet som hela tiden är i utveckling som är viktig för deras välbefinnande och framtid.

5.8 Vems ansvar är dessa barn?

I första hand måste det vara föräldrarna som ska ha huvudansvaret för sina barn. Men så enkelt är det inte alltid. Det är något som blir väldigt tydligt i personalens arbete. Men det är ändå viktigt att föräldrarna förstår att barnet i första hand är deras eget ansvar och att man måste jobba för att de ska klara av det. Detta är en av de första sakerna som de familjer som kommer informeras om men att på utredningshemmet är de villiga att ställa upp som stöd och råd för att det ska kunna bli en positiv förändring för familjen. Ansvaret för dessa barn är också ett gemensamt samhällsuppdrag. Föräldrarna har det största men för att kunna göra ett bra jobb så krävs det även ett gott samarbete tillsammans med skola, BVC och socialtjänsten men även grannar och andra vuxna måste ta ansvar och anmäla när de misstänker att något är fel.

5.9 Vad samhället måste göra för att förändra och förbättra situationen för utsatta barn

Hjälpinsatserna måste komma mycket tidigare och det måste få kosta pengar. Annars så spelar det ingen roll med alla fina lagar och förordningar i SoL och FN: s barnkonvention om det inte finns några resurser att ta av. Intentionerna är goda och det görs mycket för barn man kan göra ännu mer. Ju tidigare insatser desto bättre för barnet men för att kunna göra en insats så krävs det en anmälan. Man måste våga anmäla tidigare vilket problemet kan vara att många kanske drar sig för att göra även om de misstänker att något är fel. Många väntar för länge eller vågar inte anmäla. Ett annat fel är också att man frågar barnet hur det mår och kanske sedan utgår ifrån att allt kanske är bra bara för att barnet säger det. Man måste tänka på att barn är väldigt lojala mot sina föräldrar och skyddar dem vilket bidrar till att många barn lider i sin ensamhet. Man måste skapa förtroende tillsammans med barnet så öppnar de troligen upp sig när de känner att de finns en vuxen som verkligen lyssnar och vill hjälpa till. Sverige är ett bra land som försöker leva upp till FN: s barnkonvention men det räcker inte med att skriva under den. Det finns fortfarande stora brister. Den har många stora fina ord men om man sen inte är beredd att satsa resurser och pengar så är den inte till mycket nytta. Besparingar gör att kötiderna är långa när allt fler är i behov av att få hjälp och många får vänta för länge. Ett annat problem är att dom som sitter och bestämmer hur resurser och pengar ska fördelas har ingen erfarenhet av dessa barn eller av barn över huvudtaget. Det måste bli en bättre dialog mellan politiker och de som arbetar med barn varje dag, för att man ska få en förståelse för vad som händer för många barn i Sverige som lever i familjer där omsorgen brister.

Samhället måste vara mer på hugget. Det ska inte få gå så långt som det gör i vissa fall där familjer lever i flera år i ett kaos. I media har vi sett fall som har gått extremt långt och frågan blir hur detta ens är möjligt att det kan och får gå så långt. Det här blir ytterst en politisk fråga där det förmodligen krävs en genomgång av lagstiftningen och eventuellt nya lagar men även en genomgång av t ex socialförvaltningen för det är här som det någonstans brister i folks professionella yrkesutövning när familjer lider i flera år utan att det uppmärksammas ordentligt. Det ska vara noll tolerans när det gäller barns lidande. När omsorgen sviktar i familjen så måste samhället finnas där för både barnet men även för familjen. Socialen, skolan, BVC, att man måste försöka se till att det finns stödfamiljer. Alla har ett ansvar för dessa barn. Sverige är ett av de bästa länder i världen för barn men det finns fortfarande mycket som skulle kunna bli bättre. Samhället måste förstå att de här familjerna blir bara dyrare om de inte får hjälp i tid.

5.10 Sammanfattning av intervjuerna

Det som framgår tydlig i mina intervjuer är att personalen har en lika syn när det gäller barn och deras arbete och det är att barnet ska stå i centrum men det är också viktigt att miljön kring barnen fungerar för att barnet ska utvecklas och må bra. Familjen, förskola, skola, kompisar alla dessa grupper ingår i Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori, som jag återkommer till i senare kapitel och som visar på vikten av att denna teori för barnets välbefinnande. De olika perspektiven; *barnperspektivet* och *ett barns perspektiv*, *barns behov*, *barns bästa*, *barns rätt* och *barns vilja* går i varandra när de arbetar med barnen och deras föräldrar. Att barn ska ha rätt till den grundläggande omsorgen som mat, kläder, utveckling, lek, utbildning, att se barnet och lyssna på barnet är sådant som är återkommande i alla intervjuer. De utgår ifrån alla de perspektiven när de arbetar som team men även enskilt med sin fadderfamilj. På utredningshemmet har man fördelen att ha ett team med personal som alla har olika utbildning och arbetslivserfarenhet. Man tar inga enskilda beslut, förutom de vardagliga som gäller för sin stödfamilj, utan alla stora beslut som gäller barnet och familjen gör i samråd med de andra i personalgruppen och med psykologer och läkare. Deras olika erfarenheter ger dem en bred syn över de begrepp som jag intervjuade om.

Personalen ser stora problem i vårt samhälle när det gäller att hjälpa dessa utsatta barn. Besparingar och nedskärningar inom barnomsorg, skola och i vården drabbar de mest utsatta, de barn som är i stort behov av stöd, ännu mer. Politiker som sitter och tar beslut om hur pengar ska fördelas har ofta ingen erfarenhet eller utbildning när det gäller barn och ser inte i ett framtidsperspektiv vad konsekvenserna av deras besparingar blir. Ju tidigare insatser man kan göra för ett barn eller en familj ju större är chansen att hindra barnet från att hamna ännu mer utanför samhällsnormen som oftast följer med in i vuxen ålder. Kostnader som sparas nu kommer att kosta samhället ännu mer i framtiden då problemen för barnet och familjen ofta blir fler och större. Sverige har många bra lagar i både SoL och FN: s barnkonvention men som man är för dåliga på att leva upp till. För att kunna uppfylla de lagar så måste det finnas pengar så att man kan göra de insatser som behövs. Att skära i kostnader och personal i detta område blir förödande för många familjer som får vänta alldeles för länge ibland flera år på hjälp. Sammanfattningsvis så har personalen trots olikheter i utbildning och arbetslivserfarenhet en samlad bild av hur de ser på de barn och familjer som kommer till utredningshemmet. Barnet och dess behov ska stå i centrum vilket också är grundtanken med BBIC- modellen (Barns Behov I Centrum) som de arbetar utifrån som jag kommer till i nästa kapitel.

6. Analys av undersökningen

6.1 Barnperspektivet

Mitt syfte med den här undersökningen var att komma intill människor som arbetar med utsatta barn och familjer och få höra deras syn på denna grupp med människor och hur man som en i arbetsgruppen på ett utredningshem tolkar barnperspektivet och vilken syn man har på dessa familjers situation i Sverige och hur man arbetar inom svensk vård. Barnperspektivet kan tolkas från olika vinklar och är ett helhetsbegrepp för fler mindre begrepp som jag valde ut och ville få personalens syn på. Jag ville veta hur dom arbetar utifrån deras sätt att tolka barnperspektivets olika delar och till vilken hjälp den relativt nya modellen BBIC har för socialt arbete. Vad jag upptäckte relativt snabbt i min undersökning var att personalen trots sina olika utbildningar och arbetslivserfarenheter, delade synen på barnperspektivet och vad det betyder att sätta barnets behov i centrum. För att kunna förstå en annan människas perspektiv krävs det att vi kan ta någon annans roll. För personalen innebär detta att dom måste kunna ta sig barnets roll för att förstå barnets på deras verklighet, hur barnet tolkar och uppfattar den. Kan man inte ta sig barnets roll så kan man inte förstå barnets perspektiv eller arbeta utifrån ett barnperspektiv om barns behov i centrum. Nedan följer min analys av personalens syn på barnperspektivet, rolltagande och BBIC.

Med riktlinjer utifrån FN:s konvention om barns rättigheter, SoL, BBIC och barnperspektivet är det tydligt att personalen på utredningshemmet har en gemensam syn på sitt arbete och vad det innebär att arbeta med barns behov och bästa i centrum. Dom perspektiven som jag hade funderat över och ville höra dom tolka var; *barnperspektivet*, *barns behov*, *barns bästa*, *barns vilja och barns rätt*. Dom här perspektiven visade sig skilja sig åt till viss del av innebörd men har alla en röd tråd genom sig som står för att sätta barnets bästa i främsta rummet. Att förstå och arbeta utifrån ett barnperspektiv är att se barnet vilket är något som personalen får arbeta med på olika sätt tillsammans med föräldrarna. Det gör dom bl. a genom sina observationer där dom tittar på samspelet mellan barnet och föräldern. Hur hanterar föräldern och barnet en konflikt som uppstår? Hur reagerar föräldern när barnet är ledset och söker tröst? Vilken uppfattning om tiden och barnets behov för mat och sömn har föräldern? Vilka förväntningar och krav har föräldern på sitt barn? Personalen vill försöka vägleda föräldern så att han eller hon ska förstå barnets perspektiv på tillvaron och förstå vilka behov ett litet barn har för sitt välbefinnande och utveckling. *Barnperspektiv* och *ett barns perspektiv* är två skilda begrepp som man måste hålla i sär. En av intervjupersonerna gjorde en intressant

jämförelse mellan *barnperspektiv* och ett *barns perspektiv* vilken är viktigt. När det gäller vetenskapliga områden kring barn och ungdomar skiljer man på dessa områden genom att *barnperspektiv* är ett utifrånperspektiv, alltså utifrån hur andra ser på barn och skapar perspektivet. Ett *barns perspektiv* är ett inifrånperspektiv alltså hur barnet själv tänker, känner, tror och tycker om sig och sin situation (Brodin, 2008). Charon tar upp att rolltagande är viktigt för jagets framkommande. Detta gäller kanske särskilt barn som ska formas och utvecklas i sociala rum att dom ska ha en sund miljö med sunda förebilder. För det är genom andra som vi uppfattar oss själva (Charon, 2001). I sitt beslutstagande om barnet väger personalen in sin professionella kunskap och som vuxen i sitt barnperspektiv tillsammans med barnets perspektiv och önskemål samt föräldrarnas. I socialtjänstlagen vill man stärka begreppet barns bästa och har därför gjort lagen så att vid en intressekonflikt så måste man ta hänsyn till barnets vilja först enligt SoL Kap 1, 2 § som lyder; *När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn menas varje människa under 18 år* (Bergstrand 2009). Det viktiga är att ta beslut som är det bästa för barnet här och nu men även på längre sikt.

I barnperspektivet ingår även att ha en förståelse för barns rättigheter och se till att barnet får hjälp med att få dom tillgodosedda. Det som framför allt framhölls av mina intervjupersoner om detta begrepp är att barn ska ha rätt till sin utveckling och sin barndom. I utvecklingen och barndomen ingår det flera viktiga faktorer som är viktiga för barnets välbefinnande. I utvecklingen handlar det om att låta barnet utvecklas i den takt som den klarar av både fysiskt och mentalt. Som förälder så får man vare sig hämma eller påskynda och ställa orimligt höga krav på sina barn. Barnet ska ha rätten till sin utbildning vilket börjar redan i förskolan och sedan över till skolan. Här är en viktig del av barnets utveckling och förståelse om både sig själv och att man är en del av en större värld. En av Charons nio punkter om *läran av våra perspektiv* handlar det om att genom interaktion med andra människor lär vi oss om andras perspektiv och ökar vår förståelse för andra (Charon, 2001). Det här är en viktig punkt för barnets sociala utveckling men även att föräldrar som har orimliga eller inga krav och förväntningar på sina barn. Ett barn ska även enligt mina intervjupersoner utifrån barnperspektivet om barns rättighet ha rätt till sin barndom. Där ingår mycket i utvecklingen som att få ha rätten att leka och inte behöva oroa sig för vuxenbekymmer som att se till att få mat, sin hygien, läkarbesök, ekonomi, hur mamma och pappa mår eller att utsättas för våld eller andra kränkningar av människor i sin närmiljö. Genom dom aktiviteter som personalen har på sina veckoscheman tillsammans med barn och föräldrar så försöker dom att hjälpa

föräldern att se och förstå vikten av att barnet får de här behoven uppfyllda. Som ett skydd för barn som hamnar under utredning så finns det bland annat skrivet i SoL Kap 6, 7 § att socialnämnden har skyldighet att *medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att de får en lämplig utbildning* (Bergstrand 2009).

Att förstå och ta hänsyn till barns vilja är också en del av barnperspektivet. Det är viktigt för barnets utveckling och självförtroende och i en självläkande process att lära sig sätta ord på känslor, föra sina argument och att vinna eller att ibland förlora i diskussioner. Barn ska ha rätt att få komma till tals, rätt till sin vilja och rätt till att få den tillgodosedd. På utredningshemmet har barnen en självklar plats i diskussioner tillsammans med vuxna. Det är en viktig del för barn som kommer dit att ges möjlighet att få sätta ord på sina känslor och tankar som gäller dom själva och hur de ser på sin situation. Detta kan vara en mycket jobbig process för ett barn. Det här kan personalen hjälpa barnet med genom att skapa en trygg miljö där de kan känna sig säkra. Även när det gäller vilka åtgärder som måste till framför allt vid omplaceringar så ska barnet ha rätt att få komma till tals. Jag återkommer här till SoL Kap 1, 2 § som lyder; *När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn menas varje människa under 18 år* (Bergstrand 2009) och att vid en intressekonflikt mellan exempelvis föräldrarna så är det barnets vilja som gäller.

Min tolkning av personalens syn på barnperspektivet och dess innebörd är att dom arbetar utifrån barns rättigheter och att barnet ska ha rätt till att få sina grundläggande behov av omsorg tillfredställda på ett korrekt sätt. Deras verksamhet är uppbyggd kring barnets rättigheter och barnet ska stå i centrum på utredningshemmet. Utifrån det så arbetar man tillsammans med föräldrar, läkare, psykologer och socialtjänsten för att se till att barnet ska få rätt till sin utveckling och sina behov enligt svensk lag.

6.2 Symbolisk interaktionism

För att kunna förstå en annan människas perspektiv krävs det att vi kan ta denna personens roll. Joel M Charon tar upp nio punkter som är viktiga i rolltagande, alltså att ta sig en annan människas perspektiv, vilket personalen arbetar med att göra i sin kontakt med sina klienter. Han hävdar att rolltagandet är viktigt för vår egen självutveckling och självkontroll och något som vi måste göra om vi ska kunna förstå en annan människas perspektiv. Detta gäller både barn och vuxna. Personalen arbetar mycket med observationer och beteendeförändring

tillsammans med sina klienter och då krävs det också rolltagande för att förstå klientens tankar och behov för att på så sätt kunna påverka denna och få feedback. Rolltagandet är nödvändigt för personalen i deras arbete om dom ska kunna nå sina mål tillsammans med klienten. Charon tar upp i en av sina nio punkter att genom att ta någon annans roll kan vi lättare styra och manipulera andra (Charon, 2001). Barn använder sig ofta av manipulation när de vill få sin vilja igenom hemma men för personalen på utredningshemmet handlar detta mer om att få med sig klienten, att dom ska förstå behoven och problemen i familjen och hur dom är sammankopplade.

Personalen framhåller vikten av att barnet aldrig ska behöva ta sig den vuxnes roll för att överleva. Barn ska endast ta sig vuxnas roller för sin sociala utvecklings skull. Det är även viktigt att arbeta för att barnet och föräldrarna inte ska delas upp i två läger utan man behöver ha ett helhetsperspektiv av familjen i utredningen. Charon menar att ta sig någon annans roll, är grunden för att människor ska kunna samarbeta och kunna förstå varandras känslor, tankar och attityder men också för att vi ska kunna förstå vårt eget perspektiv på saker. Men också genom att vi kan ta vår egen roll kan vi föreställa oss olika perspektiv. Hur vi hanterade en viss situation tidigare och hur vi skulle göra idag (Charon, 2001). Detta är även viktigt att klienten blir medveten om för att kunna påverka sin situation som han eller hon lever i idag. Symbolisk interaktionism ligger till grunden för rolltagande. Kommunikation mellan människor kräver rolltagande för att vi ska kunna förstå varandra och varandras budskap. Alla i personalgruppen på utredningshemmet framhåller vikten av att förstå barnets perspektiv för den situationen som den lever i. Detta gör personalen genom att uppmärksamma vad barnet tänker och vill och låta det komma till tals enskilt tillsammans med en utredare men även i samtal med föräldrarna. Det är inte alltid självklar för barnet att sätta ord på sina känslor och tankar, så att försöka få igång en bra och trygg dialog med barnet är mycket viktig i utredningen. När det gäller utredning av föräldrar så vill man utgå från att alla föräldrar vill sitt barn det bästa och sedan är det deras uppgift att ta reda på varför dessa krav inte kan uppfyllas. Då måste man kunna ta förälderns roll i observationen och samtal för att få en förståelse för varför omsorgen brister. Men det är viktigt att inte aktivt gå in och ta över förälderns roll utan endast stå vid sidan för stöd och råd i hur föräldern och barnet ska kunna mötas. Så rolltagandet är i detta fallet centralt och nödvändigt både för personalen, och de klienter som dom arbetar med.

6.3 BBIC

I

BBIC (Barns Behov I Centrum) modellen utgår man ifrån *Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori* om hur ett barn utvecklas i ett interaktions- och utvecklingsekologiskt perspektiv, som man i *BBIC- triangeln* illustrerar genom de sju globala sju behovsområden som barn har och vilka miljöfaktorer som måste fungera kring barnet för att det ska må bra och utvecklas både fysiskt och mentalt utifrån sin ålder. De sju behovsområdena är;

- Hälsa
- Utbildning
- Känslo- och beteendemässig utveckling
- Identitet
- Familj och sociala relationer
- Socialt uppträdande
- Förmåga att klara sig själv

Detta är viktiga och centrala utgångspunkter för personalen i deras arbete. BBIC kan ses i relation med Charles Darwin och pragmatismen som jag tidigare nämnde och som är en viktig del i symbolisk interaktionism och hur *pragmatismen undersöker relationen mellan människans relation till dess miljö* (Charon, 2001. sid. 29). I det första perspektivet i symbolisk interaktionism tog jag upp fem punkter som kan kopplas till BBIC triangeln och Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori. Symbolisk interaktionism fokuserar på människan och dess miljö. Hur vi fungerar i social interaktion och sociala miljöer och hur vi påverkas i vår identitet och utveckling genom andra människor. Vi definierar oss själva utifrån den miljö som vi lever i och agerar utifrån det som händer i nuet. För att förstå varför vi gör som vi gör måste vi förstå det som händer just nu. Charon kallar detta i symbolisk interaktion för *nutidens roll* (Charon, 2001). Det är det här som mycket av observationer och arbetet med familjerna handlar om, att skapa sig en förståelse för orsaksverkan i en familj. Varför hanterar man saker som man gör i familjen och hur ska man arbeta för att familjemedlemmarna ska se sambanden, förstå dom och kunna ändra på dom? Att ändra på något som man inte är medveten om eller förstår är inte rimligt.

6.4 Svårigheter, ansvar och samhällsförändringar när det gäller utsatta barn

Det är när man ska ta beslut om barnen som ska gälla under en längre tid som alla mina intervjupersoner är eniga om att det brister i samhället. Ofta är det politiker som ser inte i ett längre perspektiv för barnen när de tar beslut om budgeten och vilka besparingar som måste göras och var. I och med för dåligt med pengar och resurser så tar insatserna för socialen alldeles för lång tid. Det här blir allvarliga problem som påverkar hela samhället och som kommer kosta väldigt mycket mer i framtiden, inte bara pengar utan även mänskligt lidande. Det blir en slags dominoeffekt för barnen med att det inte kan sköta sin skola och utbildning.

Ett annat stort problem som i skolan är de olika barnperspektiv som man som barn och lärare kastas emellan. Barnen får följa med i de trendvågor som är som kan handla om att ibland ska barn med speciella stödbehov få gå i stödklasser och sedan ser man på det att det bästa för dessa barn är att de ska vara integrerade med de andra barnen. När man drar in på skolans resurser är de ofta dessa stödinsatser som försvinner vilket kan vara jobbigt för många barn som inte klarar av en normal elevprestation utan är i behov av mycket hjälp. Många barn som redan lever i en utsatt situation hemma blir trakasserade och mobbade och risken är stor att man hamnar utanför samhället i vuxen ålder och hamnar i kriminalitet och missbruk. Många familjer lever i många år med allvarliga problem som de inte kan reda ut själva innan de uppmärksammas och dessa barn förlorar viktiga år i sin utveckling pga. besparingar som samhället gör vilket skapar långa kötider hos socialen och som då i sin tur skapar stort lidande för många barn.

De är eniga om att alla i samhället vinner på tidigare insatser. Problemet är att det finns för lite kunskap hos beslutstagarna som fördelar pengar och resurser. De har ofta ingen erfarenhet om dessa barn och familjer och verkar inte förstå effekterna av deras besparingar. Här är rolltagning och symbolisk interaktion, som Charon tar upp, viktigt mellan beslutstagarna och de som faktiskt måste arbeta utifrån deras beslut. I det här fallet personalen på utredningshemmet. Man måste ha förståelse för varandras mål, attityder och tankar för att kunna samarbeta. En duktig kommunikatör ser till att få fram sitt budskap och att han eller hon blivit förstådd (Charon, 2001). Sverige måste bli bättre på att leva upp till FN:s barnkonvention om barns rättigheter och även SoL. Det räcker inte med som flera av dom sa, ”att ha stora fina ord och paragrafer” som man sedan inte lever upp till för att det inte får kosta något. Någonstans faller dessa barn mellan systemen och hamnar i en gråzon där ingen upptäcker dem. Det är inte ovanligt att de barn som kommer till utredningshemmet är i

skolålder men har aldrig gått i skolan trots svensk skolplikt. Anmälningar kommer ofta in för sent då barn har varit illa för länge utan att någon gör något. Insatser och uppföljningar är inte samspelade. Socialtjänsten är hårt pressade med allt fler anmälningar och dåliga resurser. De mest akuta fallen måste tas först på bekostnad av att många barn får lida för länge i onödan. Tidiga insatser vinner alla på och framför allt barnen så att de har rätt till sin utveckling och sitt välbefinnande.

6.5 Utsatta barn - ett föräldraransvar och ett samhällsansvar

Föräldrarna har i första hand huvudansvaret för sin barn. Det är mina intervjupersoner eniga om men vet av kunskap och erfarenhet att det inte alltid fungerar så. Samhället har också ett ansvar för barn. Föräldrar och samhället har både skyldigheter och rättigheter gentemot FN: s barnkonvention och Föräldrabalken. När det brister för föräldrarna i deras omsorgsförmåga på så sätt att barnet utsätts för våld, trakasserier, sexuellt utnyttjande eller annan vanvård då blir barnet ett samhällsansvar men som ska fungera som ett komplement till föräldrarna så att de i så lång utsträckning som möjligt ska kunna ta hand om sina egna barn. I fråga om omplacering av barnet så ska man se till att barnet får ha en god kontakt med sina biologiska föräldrar. Skola, socialen, BVC är viktigt att de fungerar och har ett samarbete med föräldrarna.

I artikel 19 i FN:s konventions om barns rättigheter står det att barn enligt lagstiftning ska skyddas från psykiskt och fysiskt våld eller andra övergrepp och annan vanvård. Detta innebär att även samhället har ansvar för barnens säkerhet och trygghet vilket även framkommer i SoL (Ljusberg, 2008). Här i Sverige har alla som misstänker eller ser att ett barn far illa anmälningsplikt enligt socialstyrelsen (Brodin, 2008). Flera av personalen på utredningshemmet anser att anmälningarna om barn som far illa ofta kommer alldeles försent. Man kan tolka det som att det finns en rädsla för att anmäla, att man inte vill lägga sig i eller att man blundar för det man ser. Många vuxna som frågar barnet hur det mår kanske inte förstår hur lojala barn är mot sina föräldrar utan tror på barnet när det säger att allt är bra. Det är viktigt som vuxen i t ex förskola eller skola att skapa förtroende tillsammans med barnet så att de ska våga prata om vad som är fel.

Barns skydd och säkerhet är till sist ytterst en politisk fråga. Personalen på utredningshemmet anser att det bör vara noll tolerans när det gäller barns lidande och utsatthet. Det bör vara en bättre dialog och bättre samarbete mellan de som har utbildning och erfarenhet med dessa

barn och politiker som sitter och ska ta besluten. Politikerna måste förstå och se vilken effekt deras beslut kan få vilka kan vara att om det inte satsas pengar och resurser för att hjälpa dessa familjer i tid så kommer de bara att kosta samhället ännu mer pengar i framtiden då de lättare kan hamna i arbetslöshet, kriminalitet och missbruk (Charon, 2001). Regelbundna genomgångar och anpassningar av lagstiftningen bör även göras. De anser att trots att Sverige är ett bra land för barn att växa upp i så finns det stora brister när det gäller att kunna leva upp till barnkonventionen och detta är främst en ekonomisk fråga. Socialnämnden är enligt SoL 11 kap 1 § skyldiga att ta i ett ärende och se till att en utredning blir gjord omgående efter att anmälan har kommit in (Bergstrand, 2009). Det här märker de som arbetar i dessa frågor att det blir väldigt svårt att leva upp till när sparkrav kommer och resurser dras in. Många familjer får vänta alldeles för länge på hjälp vilket blir på barnens bekostnad när det gäller hälsa och utveckling.

7. Avslutande reflektioner

Alla människor i världen har ett behov av att kunna få känna kärlek, trygghet, ömhet, att finnas med i ett socialt sammanhang och att bli accepterad för den man är. Det spelar ingen roll vart man bor, i vilken kultur, traditioner eller religion man har. Våra känslor och behov är som det framgår i BBIC universella. Att ta någon annans roll säger Charon är nödvändigt för kärleken. Kärleken handlar om respekt, att ha förståelse för varandras behov, önskemål idéer, mål, värderingar, oro och bekymmer. Genom att ta någon annans roll känner vi sympati och empati för en annan människa och vill då naturligt försöka att hjälpa till (Charon, 2001). Att leva i en utsatt livssituation är oerhört sårbart och som leder till oro, stress, rädsla, osäkerhet och ängslan både för vuxna men framför allt för barn. Problemen som finns mellan föräldrar, barn och samhälle kommer aldrig att kunna försvinna men det går att förebygga mycket för familjer som går igenom mycket lidande om man med tidiga insatser kan gå in i dessa familjer och hjälpa till. Man ger även dessa barn en chans till en bättre utveckling och ett värdigt liv.

När jag summerar det jag hört i mina intervjuer och det jag har läst om för att kunna skriva det här arbetet så märker jag att det finns en stark vilja och goda intentioner för att hjälpa de barn som lever i en utsatt livssituation. De möter många utmaningar i sitt jobb men kanske att den största utmaningen är att möta politikernas beslut som direkt påverkar barnens situation. Barnen och deras behov och framtid måste prioriteras bättre och man måste ge barn och att

arbete med barn en högre status i samhället. Många barn får sin barndom förstörd ännu mer för att det dras in på ekonomi och resurser vilket gör att de inte kan få hjälp i tid. Tidiga insatser, poängterar alla mina intervjupersoner, är mycket viktigt för hur deras arbetet ska utföras och hur utgången för dessa barn och familjer ska bli. Besparingar som görs nu kommer att bli ännu dyrare för samhället då dessa barn som hamnat utanför samhällsnormen i tidig ålder är vuxna. Barnen är vår självklara framtid och de måste ha rätt till sin utveckling och utbildning även om de inte kan leva i normala hemförhållanden utan. Då är det ännu viktigare att de får stöd i sina rättigheter ifrån samhället. Alla barn, utsatta eller inte, har ett lika stort värde.

Att kunna ta någon annans roll och perspektiv är viktigt för kärlek, för samarbete och symbolisk kommunikation men mest avgörande för att vi ska kunna samarbeta och förstå våra perspektiv från tiden som gått men även varför vi resonerar som vi gör i nuet. Genom social interaktion får vi en drivkraft att vilja förstå andra människor genom att kunna sätta oss in i deras perspektiv. Genom att vi förstår andra människor förstår vi även oss själva och vet därför hur vi ska agera i olika situationer (Charon, 2001). Detta är viktigt för alla människor men blir särskilt tydligt för personalen i sin yrkesroll på utredningshemmet som ska ta hänsyn till både barn och vuxna med svår problematik inom familjen.

BBIC är en intressant metod som man har utvecklat och som jag tror är helt nödvändigt för att få ett enhetligt system som gäller i flera länder när det gäller barnavårdutredningar. Problemet med den blir förstås hur man i olika länder tolkar den liksom FN:s barnkonvention gentemot kultur och traditioner. I den engelska översättningen av FN:s barnkonvention står det t ex att barnets bästa ska vara ”a primary consideration” och inte ”the primary consideration” (Sandin och Halldén 2003, sid. 34), medan här i Sverige ska barnet alltid skall sättas i främsta rummet. FN:s barnkonvention har även fått kritik för att den bygger på västerländska värderingar och kanske inte tar hänsyn till kulturer, värderingar och traditioner som skiljer varje land ifrån. Vad som är viktigt här för alla oavsett kultur och tradition, är att ha en förståelse och respekt för att barnet har rätten till sina känslor, sin vilja, att få komma till tals, sin rätt, sin utveckling, sin kropp, sina behov, sin familj och sist men inte minst rätten till sin barndom och att få vara ett barn.

Källförteckning

Bergstrand B O (2009). *Den nya socialtjänstlagen*. Bokförlaget Kommunlitteratur AB.

Brodin J (2008) (red). *Barn i utsatta livssituationer*. Författarna och Gleerups Utbildning AB.

Charon Joel M (2001). *Symbolic interactionism: An Introduction, An Interpretation, An Integration*. 7. ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hindberg B (1999). *När omsorgen sviktar - Om barns utsatthet och samhällets ansvar*. Rädda Barnen andra rev upplagan. 2:2.

Killen H (2000). *Barndomen vara i generationer - Om förebyggande arbete med utsatta familjer*. Kommuneförlaget AS, Oslo.

Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Författarna och Studentlitteratur, Lund.

Ljusberg A – L (2008) (red). Kapitel 6, *Barn som far illa och anmälningsplikt* i boken *Barn i utsatta livssituationer*. Brodin J (2008) (red). Författarna och Gleerups Utbildning AB.

Schiratzki J (2003). Kapitel 2, *Barnkonventionen och barnets bästa – globalisering med reservation* i boken *Barnets bästa*. Sandin B och Halldén G (2003) (red). Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB samt Författarna.

Socialstyrelsen (2004). *Anmälningskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2008). *Social barnavård i förändring*. Slutrapport från BBIC- projektet. Socialstyrelsen, Stockholm.

Von Tetzchner S (2005). *Utvecklingspsykologi – barn och ungdomsåren*. Studentlitteratur 2005.

Tham P (2008). *Arbetsvillkor i den sociala barnavården – en förutsättning för ett kvalificerat arbete*. Rapport i socialt arbete nr 128. Stockholms universitet.

Webbadresser

http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/56E5E4F1-8020-47F7-A2CF-FA73D93679EB/5646/rev_20061107.pdf

http://www.socialstyrelsen.se/Amnesord/barn_ungdom/BBIC/specnavigation/Arbete+med+BBIC/

